

HYÖDYNÄ SAK-TYÖAIKASI!

Opas varhaiskasvatuksen opettajien
suunnittelu-, arvointi- ja kehittämistyöajan
käyttöön sekä selvitys työaikaa koskevien
erityismääräysten toteutumisesta

Sak-työajan määrän ja käytön suunta on oikea

VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGINEN suunnittelu, arviointi ja kehittäminen on nykyisen varhaiskasvatustuksen velvoitteiden vuoksi lisääntynyt selvästi, koska toiminnan pitää päivittäin olla tavoitteellista ja suunnitelmallista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan kokonaisvastuu lapsiryhmän toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajalla.

Koska näihin tehtäviin tarvitaan lainsäädäntöuudistuksen vuoksi aiempaa enemmän työaika, varhaiskasvatuksen opettajien työaika koskevia erityismääräyksiä muutettiin keväällä 2018.

Erityismääräyksen mukaan varhaiskasvatuksen opettajan työajasta pitää työvuoroluettelossa varata aina riittävästi aikaa (noin 13 %) lapsiryhmän ulkopuolella tehtävään varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen opetus- ja kasvatustyön suunnitteluun, arviointi- ja kehittämistehtäviin sekä esiopetus- ja varhaiskasvatussuunnitelmien laatimiseen. Tämän ns. sak-työajan lisäksi on varattava riittävästi työaika lasten vanhempien tapaamisiin, moniammatilliseen tiimityöhön sekä asiantuntijayhteistyöhön. Kaikkiin työtehtäviin pitää varata riittävästi aikaa, ja kaikki tehtävät pitää ehtiä tehdä työaikana.

Yksityisiä päiväkotia koskeissa työehtosopimuksissa on kunnan sopimusta vastaavat työaikamääräykset. Sak-työaika koskevan sopimusmääräyksen sanamuoto poikkeaa kunnan sopimuksesta, mutta määräyksen tarkoituksena on taata riittävä työaika varhaiskasvatustuksen velvoittamiin suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistehtäviin samalla tavalla kaikkien sopimusalojen työtehtävissä.

OAJ selvitti vuoden 2019 alussa päiväkodin johtajan sekä varhaiskasvatuksen opettajan ja erityisopettajan työaika koskevien erityismääräysten toteutumista kyselyllä. Koska sopimusmääräykseen on tehty suuria muutoksia, OAJ halusi tietää, miten uudistettua sopimusmääräystä sovelletaan kunnallisissa ja yksityisissä päiväkodeissa.

Kyselyyn tuli 723 vastausta 161 kunnasta ja vajaat 100 vastausta yksityisistä päiväkodeista. Tulokset on koottu pääosin kunnalla työskentelevien varhaiskasvatuksen opettajien vastauksista. Suurin osa vastanneista piti uudistettuja sopimusmääräyksiä parannuksena entiseen ja oli tyytyväinen saamaansa työaikaressurssiin

Ennen työaikamääräyksen uudistamista kaikkiin lapsiryhmän ulkopuolisiin tehtäviin piti varata vain 8 % viikkotyöajasta. OAJ:n kysely osoittaa, että uuden sopimusmääräyksen oikea tulkinta on johtanut toimintatapojen muutokseen kuntien päiväkodeissa.

Tarkasteluviikon aikana varhaiskasvatuksen opettajat käyttivät kaikkiin lapsiryhmän ulkopuolisiin tehtäviin (sak-tehtävät ja yhteistyö) noin 16 % viikkotyöajastaan. Tuloksia analysoitaessa löytyi kuusi merkittävää asiaa, jotka vaikuttavat suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistehtäviin varattavaan työaikaan ja sen riittävyyteen.

Suurin osa vastanneista piti uudistettuja sopimusmääräyksiä parannuksena entiseen ja oli tyytyväinen saamaansa työaikaressurssiin.

Parhaat keinot varmistaa sak-työajan riittävyys:

- 1 Sak-työaikaa varataan kulloinkin riittävän pitkä aika eikä sitä pilkota liian pieniin jaksoihin.
- 2 Työnantajalla on selkeät ohjeet työaikaa koskevan erityismääräyksen soveltamisesta, ja ohjeet vastaavat keskustasolla sovittua sopimusmääräystä.
- 3 Päiväkodin johtaja tai lähiesimies vastaa työaika-johtamisesta eli työvuoroluetteloiden laadinnasta.
- 4 Sak-työaika merkitään työvuoroluetteloön etukäteen.
- 5 Päiväkodissa on asianmukaiset työtilat ja -välineet, minkä lisäksi osan sak-työajasta voi tehdä kotona.
- 6 Varhaiskasvatuksen opettaja tietää, että hänellä on varhaiskasvatuslain mukaan kokonaisvastuu varhaiskasvatuksen pedagogisesta suunnittelusta, arvioinnista ja kehittämisestä.

Riittävän sak-työajan mahdollistajat:

- Luottamusmiesten pitää huolehtia, että työnantajan laatimat työaikaohjeet vastaavat keskustasolla sovittua työaika määräystä.
- Työnantajien on huolehdittava siitä, että kaikki päiväkodin johtajat soveltavat annettuja ohjeita sovitulla tavalla.
- Työnantajien pitää huolehtia myös päiväkodin johtajien ja varhaiskasvatuksen opettajien pedagogisesta osaamisesta sekä tiedottaa nykyisen varhaiskasvatuslain ja muiden säädösten tavoitteista ja velvoitteista.
- Työnantajan laatiman varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelman pitää vastata valtakunnallisia varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelman perusteita.
- Paikallisten yhdistysten kannattaa järjestää varhaiskasvatuksen opettajille, erityisopettajille ja päiväkodin johtajille tilaisuuksia, joissa entisestään vahvistetaan johtajuutta, pedagogista osaamista ja opettajuutta.

1

Työaika varattava kulloinkin riittävästi

TYÖAIKAA KOSKEVAN erityismääräyksen mukaan sak-työaika pitää varata kulloinkin riittävästi. Nykyisessä sopimusmääräyksessä on arvioitu, että varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistehtäviin sekä varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmien laatimiseen tarvitaan työaika noin 13 % viikkotyöajasta eli keskimäärin 5 tuntia viikossa.

Kyselyyn vastanneet kunnan päiväkodeissa työskentelevät varhaiskasvatuksen opettajat käyttivät viikon aikana suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistehtäviin noin 4 tuntia 10 minuuttia. Lähes 60 % käytti tarkasteluviikon aikana 5 tuntia tai enemmän sak-työaika. Kyseisen viikon aikana 2 %:lle opettajista ei ollut varattu viikkotyöajasta lainkaan aikaa sak-työtehtäviin.

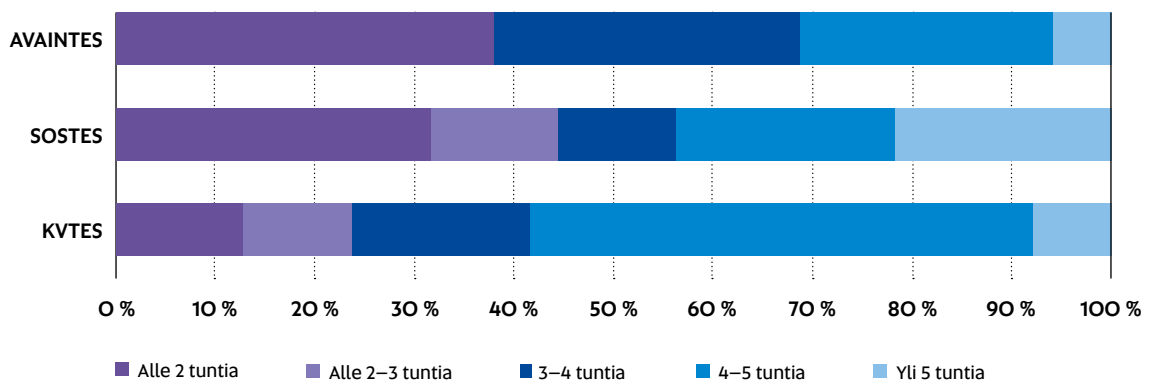
Sak-työaika käytettiin melko samalla tavalla kuntien esiopetusryhmissä sekä 3–5-vuotiaiden ja alle 3-vuotiaiden ryhmissä. Kyselyn vastausten perusteella lapsiryhmän rakenteellisilla eroilla tai lasten iällä ei ollut merkitystä varhaiskasvatuksen opettajan sak-työajan määrään.

Yksityisissä päiväkodeissa työskentelevät varhaiskasvatuksen opettajat käyttivät tarkasteluviikon aikana vähemmän sak-työaika kuin kunnan palveluksessa olevat opettajat: EK-päiväkodeissa noin 3 tuntia 40 minuuttia ja Avainta-päiväkodeissa noin 3 tuntia. EK-päiväkodeissa työskentelevistä 12 % ilmoitti, ettei sak-työaika varata lainkaan etukäteen, ja Avainta-päiväkodeissa ilman sak-työaika jäi 6 % vastanneista.*

Vastausten perusteella näyttäisi siltä, että kunnan varhaiskasvatuksen opettajille on varattu sak-työaika kulloinkin riittävästi, kun taas joissakin yksityisissä päiväkodeissa sovelletaan edelleen aiemmin voimassa ollutta työaikamääräystä, jonka mukaan viikkotyöajasta piti varata noin 3 tuntia suunnittelutehtäviin.

Varhaiskasvatuslain ja muiden säädösten velvoittavuus koskee yksityisiä päiväkoteja samalla tavalla kuin kunnallisiakin. Jos opettajalla ei ole mahdollisuutta käyttää työajastaan riittävää määrää suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistehtäviin, se näkyy väistämättä varhaiskasvatuksen laadussa.

VARHAISKASVATUKSEN OPETTAJAN KÄYTTÄMÄ SAK-TYÖAIKA YHDEN VIIKON AIKANA (4.–8.2.2019)

KUVIO 1. Kuntien varhaiskasvatuksen opettajat käyttivät sak-työaika keskimäärin 4 tuntia 10 minuuttia. 60 % käytti 5 tuntia tai enemmän. Yksityisissä EK-päiväkodeissa työskentelevät opettajat käyttivät sak-aikaa noin 3 tuntia 40 minuuttia ja Avainta-päiväkodeissa noin 3 tuntia.

* EK-päiväkoti = Yksityinen päiväkoti, jossa sovelletaan yksityisen sosiaalipalvelualan työehtosopimusta SOSTESia.
Avainta-päiväkoti = Yksityinen päiväkoti, jossa sovelletaan Avaintyönantajat AVAINTA ry:n työehtosopimusta AVAINTESSia.

Avovastauksissa opettajat toivoivat, että sak-työaikaa pitäisi olla käytettävissä tarpeeksi pitkä aika kerrallaan, jotta sen aikana olisi mahdollista tehdä pedagogista suunnittelua, arviointia tai kehittämistä. Jos työaikaresurssi pilkotaan moneen osaan, asioita ei ole mahdollista pohtia kokonaisuuden kannalta ja suunnittelu jää hyvin pintapuoliseksi.

Sak-työajan lisäksi pitää varata aikaa vanhempien tapaamisiin sekä moniammatilliseen tiimityöhön ja asiantuntijayhteistyöhön.

EK-päiväkodeissa sak-työaikaa voidaan käyttää myös työtiimi- ja asiantuntijayhteistyöhön, mutta vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö ei niissä kuulu sak-työaikaan.

Tarkasteluviikon aikana varhaiskasvatuksen opettajat käyttivät työajastaan noin 45 minuuttia vanhempien/ huoltajien tapaamisiin kunnallisissa ja Avainta-päiväkodeissa. EK-päiväkodeissa tähän oli aikaa noin puoli tuntia. Lisäksi opettajat käyttivät noin tunnin työajastaan työtiin palavereihin sekä kunnallisissa että yksityisissä päiväkodeissa.

Kyselyn tulosten perusteella nykyiset sopimusmääräykset on otettu hyvin käyttöön kunnissa, ja varhaiskasvatuksen opettajat ovat pääosin olleet tyytyväisiä heille annettuun työaikaresurssiin.

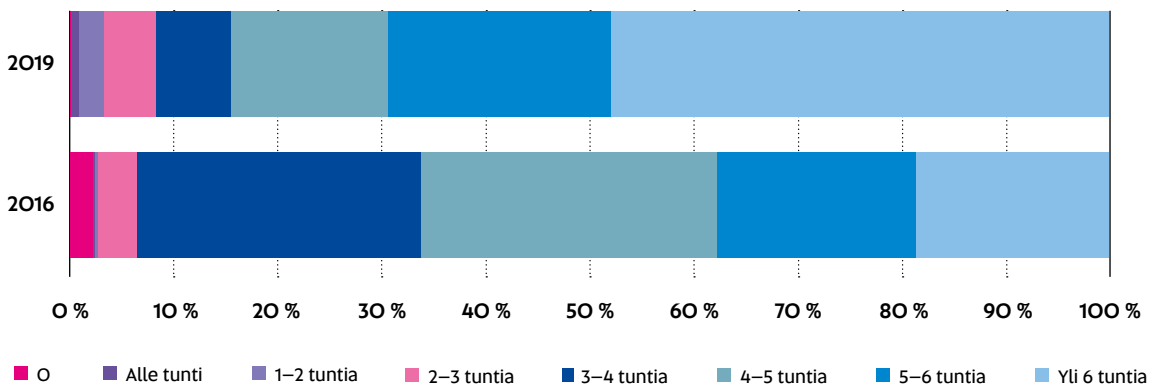

Lapsiryhmän ulkopuolisiin tehtäviin käytettävän työajan määrä on kasvanut samassa suhteessa kuin varhaiskasvatuksen opettajille asetetut velvoitteet ovat lisääntyneet.

Kuntien päiväkodeissa uuden sopimusmääräyksen oikea tulkinta on johtanut toimintatapojen muutokseen. Tarkasteluviikon aikana varhaiskasvatuksen opettajat käyttivät suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistehtäviin sekä tiimi- ja asiantuntijayhteistyöhön yhteensä noin 16 % viikkotyöajastaan. Vuonna 2016 näihin tehtäviin käytettiin noin 8 % viikkotyöajasta.

Työaikaa olisi saatettu käyttää selvityksen viikkoa enemmänkin, jos ajankohdaksi olisi valittu toimintavuoden käynnistymis- tai päättymisaika, koska silloin laaditaan ja tarkistetaan paljon lasten varhaiskasvatus- ja esiopetus suunnitelmia.

SAK-TEHTÄVIIN JA YHTEISTYÖHÖN KÄYTETTY TYÖAIKA TARKASTELUVIIKOLLA KUNNALLISISSA PÄIVÄKODEISSA 2016 JA 2019

KUVIO 2. Vuonna 2016 ja 2019 tehtyjen selvitysten vertailu osoittaa, että kaikkiin lapsiryhmän ulkopuolisiin tehtäviin käytettävä aika on kasvanut noin 8 %:sta noin 16 %:iin.

2

Työnantaja antaa yleiset ohjeet

PÄIVÄKODIN JOHTAJAN, varhaiskasvatuksen opettajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan työaika koskevista erityismääräyksistä pitää olla työnantajan laatimat paikalliset soveltamisohjeet. Nämä ohjeet on laadittava yhdessä varhaiskasvatuksen opettaja edustavan luottamusmiehen kanssa. Ohjeisiin pitää sisällyttää opettajan työajan käytön periaatteet, käytännöt ja menettelytavat työviikkojen ja koko toimintavuoden aikana.

OAJ:n tekemään kyselyyn tuli vastauksia 161 kunnasta. Niistä 91 %:ssa oli laadittu paikalliset soveltamisohjeet sak-työaika koskevan sopimusmääräyksen soveltamisesta. Jos työnantajan ohjeet puuttuivat, vain harvassa päiväkodissa oli omaa ohjeistusta.

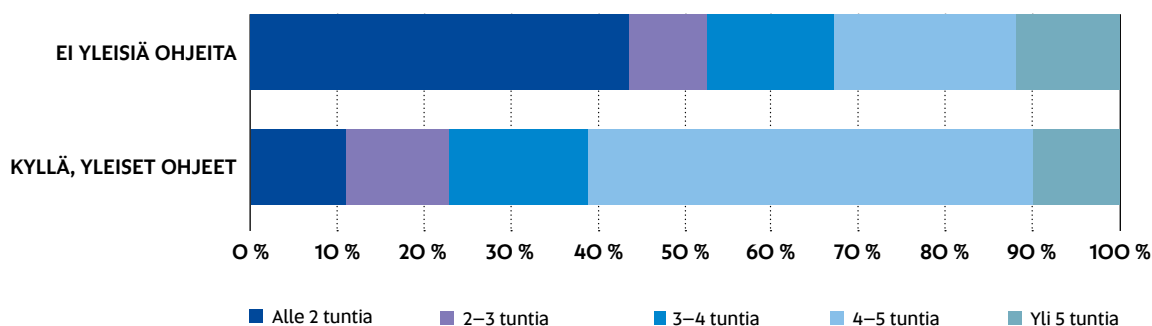
Yksityisissä EK-päiväkodeissa työnantaja oli antanut ohjeita vain puolelle vastanneista. Avainta-päiväkoideissa ohjeet puuttuivat useammalta kuin joka toiselta.

Koska työaikamääräyksistä ei ollut ohjeita, sopimusmääräyksen soveltaminen oli puutteellista: yksityisissä päiväkodeissa työskentelevät opettajat käyttivät sak-työaika vähemmän kuin kunnissa työskentelevät. (Kuvio 3)

→ [Työaikamääräyksen soveltamisen helpottamiseksi OAJ on laatinut työaika koskevista erityismääräyksistä työaikaoppaan.](#)
[oaj.fi](#) → [Julkaisut tai hakusanat](#)
[Varhaiskasvatuksen työaika.](#)

→ [Kuntatyönantajat KT:n verkkosivuilla kt.fi on mm. asiaan liittyviä usein kysytyjä kysymyksiä.](#)
[Myös ne löytyvät helpoimmin haulalla Lastentarhanopettajan työaika koskevaan erityismääräyksen muutoksia 1.5.2018 alkaen.](#)

SAK-TYÖAJAN KÄYTTÖ JA OHJEISTUS KUNNALLISISSA PÄIVÄKODEISSA

KUVIO 3. Työajan käyttö vastasi työaikamääräyksen tarkoitusta silloin, kun työnantaja oli antanut ohjeet sak-työajan käyttämisestä.

3

Päiväkodin johtaja tai lähiesimies vastaa työaikajohtamisesta

PÄIVÄKODIN JOHTAJALLA ja lähiesimiehellä on vastuu siitä, että varhaiskasvatustilain pedagogiset tavoitteet ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden velvoitteet toteutuvat päiväkodissa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan päiväkodin johtaja vastaa päiväkodin toimintakulttuurin kehittämisestä. Se edellyttää pedagogiikan johtamista eli varhaiskasvatustavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Esimies vastaa siitä, että varhaiskasvatustuksen opettajalle varataan riittävästi sak-työaikaa.

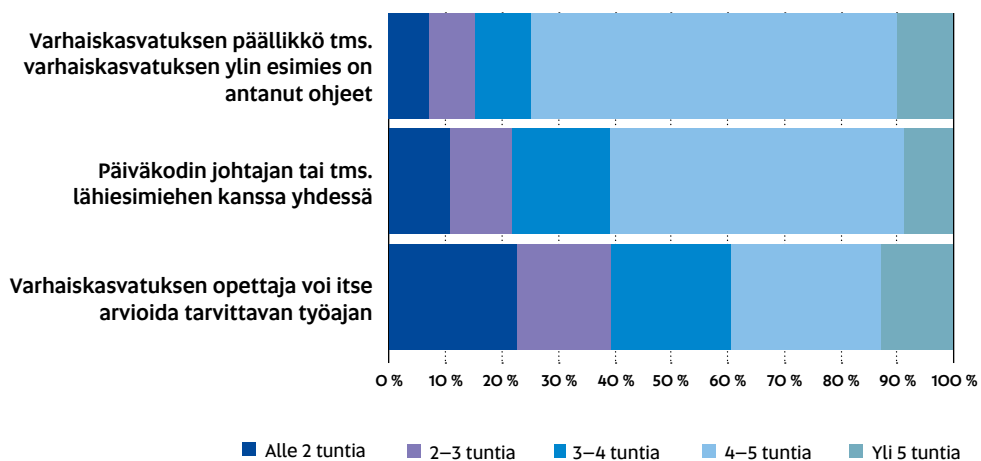
Lähes puolet kunnan varhaiskasvatustuksen opettajista ilmoitti sopivansa työajan käytöstä päiväkodin johtajan kanssa, viidennes sai itse arvioida tarvittavan ajan ja vajaa kolmannes noudatti varhaiskasvatustuksen johtajan tai päällikön antamia ohjeita. Pienissä alle 2 000 asukkaan kunnissa varhaiskasvatustuksen opettaja arvioi yleensä (75 % pienten kuntien vastaajista) itse tarvittavan työajan määrän. Suuremmissa kunnissa päiväkodin johtaja tai varhaiskasvatustuksen päällikkö/ johtaja olivat antaneet kunnan työaikaohjeistuksen.

Edelliseen, vuonna 2016 tehtyyn työaikakyselyyn verrattuna varhaiskasvatustuksen ylimmät johtajat ovat antaneet ohjeita sak-työajan käytöstä aiempaa useammin. Varhaiskasvatustuksen johtajien, päälliköiden, päiväkodin johtajien ja lähiesimiesten antamat ohjeet ovat selvästi vastanneet sopimusmääräyksen sisältöä, koska opettajat ovat käyttäneet sak-aikaa pääosin noin 13 % työajastaan.

Yksityisissä EK-päiväkodeissa lähes puolet varhaiskasvatustuksen opettajista sopi työajan käytöstä päiväkodin johtajan kanssa. Viidennes sai itse arvioida tarvittavan ajan ja joka seitsemäs noudatti päiväkodin omistajan tai aluejohtajan antamia ohjeita. Avaintäpäiväkodeissa puolet sai ohjeet esimieheltään ja puolet sai itse arvioida tarvittavan sak-työajan määrän.

Ne varhaiskasvatustuksen opettajat, jotka saivat itse arvioida sak-työajan määrän, ajankohdan ja työn tekemisen paikan, käyttivät tarkasteluajankohtana vähemmän sak-työaikaa kuin ne opettajat, jotka toimivat oman esimiehensä tai varhaiskasvatustuksen ylempien johtajien ohjeiden mukaisesti (Kuvio 4).

OHJEEN ANTAJAN VAIKUTUS SAK-TYÖAJAN MÄÄRÄÄN KUNNALLISISSA PÄIVÄKODEISSA

KUVIO 4. Varhaiskasvatustuksen opettaja käytti enemmän sak-työaikaa, kun työajan käyttöä koskeva ohjeistus tuli varhaiskasvatustuksen johtajalta, päälliköltä, päiväkodin johtajalta tai lähiesimieheltä

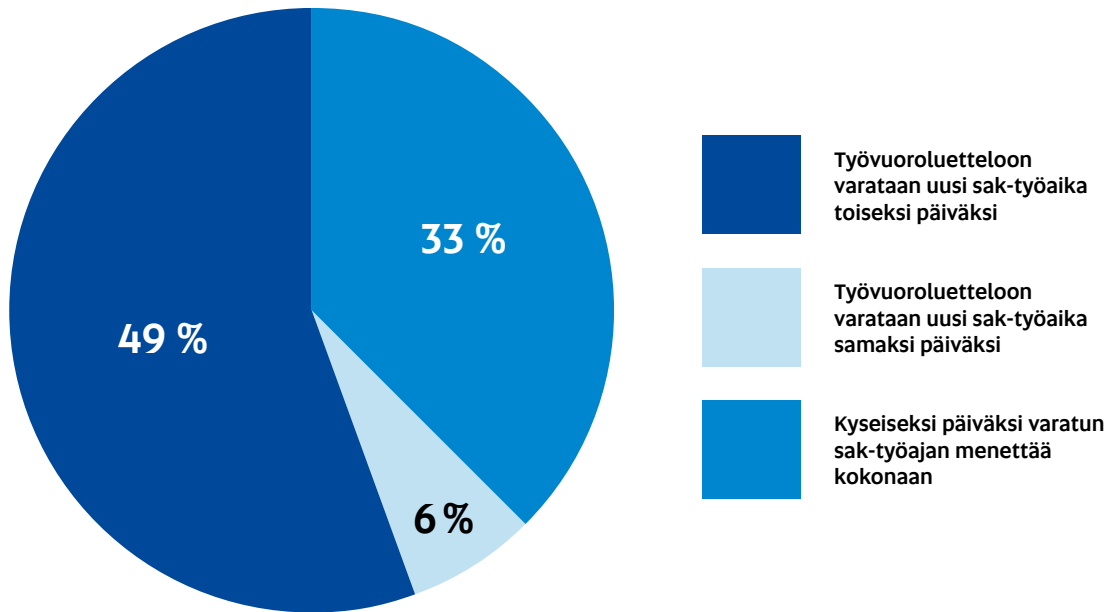
Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen pitää olla päivittäin suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, jonka vuoksi suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistehtäviä on voitava tehdä lähes joka päivä. Etukäteen tiedettyihin henkilökunnan poissaoloihin tulee varautua sijaisjärjestelyin jo työaikasuunnittelussa. Yllättäviin poissaoloihin pitää varautua riittävällä varahenkilöresurssilla.

Kyselyn vastausten perusteella sak-tehtävien tekemiseen etsitään toinen ajankohta, jos opettaja joutuu esimerkiksi henkilöstön poissaolotilanteissa työskentelemään lapsiryhmässä sak-työajan aikana. Kolmannes vastanneista kertoi kuitenkin menettävänsä tällaisessa muutostilanteessa sak-työajan kokonaan. (Kuvio 5).

Vuonna 2016 tehtyyn kyselyyn verrattuna sak-työajan menettävien määrä on pysynyt samana. Edelleen liian suuri osa varhaiskasvatuksen opettajista ei voi tehdä varhaiskasvatustilain velvoittamia tehtäviä työaikanaan. Jos suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistehtävät jäävät tekemättä, se näkyy myös varhaiskasvatuksen laadussa.

Työnantajien paikallisia työaikaohjeistuksia on syytä täydentää ohjeella, jossa kerrotaan, miten äkillisessä muutostilanteessa toimitaan. Tärkeää on, että varhaiskasvatuksen opettaja kertoo omalle esimiehelleen, mitä tehtäviä häneltä jäi tekemättä ja esimies määrittelee työvuoroluettelossa niitä varten riittävän ajan johonkin toiseen ajankohtaan.

SAK-TYÖAJAN TOTEUTUMINEN MUUTOSTILANTEISSA KUNNALLISISSA PÄIVÄKODEISSA

KUVIO 5. Jos varhaiskasvatuksen opettaja joutui työvuoroluettelomuutoksen tai muun syyn vuoksi työskentelemään lapsiryhmässä suunniteltua pitempään, sak-työaika siirrettiin toiseen ajankohtaan. Joka kolmas menettää sak-työajan kuitenkin kokonaan.

Sak-työaika merkitään työvuoroluetteloon

TYÖAIKAA KOSKEVAN erityismääräyksen mukaan varhaiskasvatuksen opettajan työvuoroluettelossa pitää varata säännöllisestä työajasta kulloinkin riittävä aika varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen opetus- ja kasvatustyön suunnitteluun, arviointi- ja kehittämistehtäviin sekä esiopetus- ja varhaiskasvatussuunnitelmien laatimiseen. Kyse ei ole työaikalain veloitamasta, työaikakirjanpitoon liittyvästä kirjaamisesta, vaan pikemminkin työvuoroluetteloon merkittävästä työajankäyttösuunnitelmasta.

Kevään kyselyvastausten mukaan suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistehtäviin sekä suunnitelmien laatimiseen tarkoitettu aika oli merkitty työvuoroluetteloon noin 90 %:lla kunnan päiväkodeissa työskentelevistä varhaiskasvatuksen opettajista. Vuoden 2016 selvityksessä 74 % vastaajista kertoi, että aika oli merkitty työvuoroluetteloon.

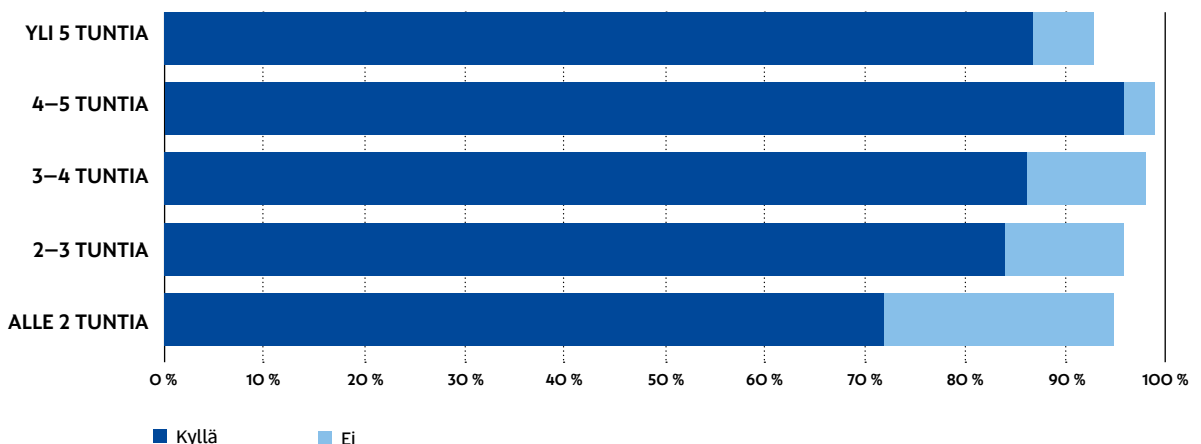
Yksityisissä EK-päiväkodeissa työskentelevistä vastaajista 63 % kertoi, että sak-työaika oli merkitty varhaiskasvatuksen opettajan työvuoroluetteloon. Avaintäpäiväkotiin vastaajista vain 38 % kertoi, että sak-työaika merkitään työvuoroluetteloon.

Sak-työaika käytettiin sopimusmääräyksen mukaisesti useammin silloin, kun se oli merkitty työvuoroluetteloon (Kuvio 6). Avovastauksista kävi ilmi myös se, että opettajan oli helpompi lähteä tekemään lapsiryhmän ulkopuolisia tehtäviä, kun sak-työaika näkyi työvuoroluettelossa. Myös työtiimin lastenhoitajien kerrottiin olevan tyytyväisiä, kun he tiesivät etukäteen, milloin opettajat tekevät työtään lapsiryhmän ulkopuolella.

Sak-työaika käytettiin sopimusmääräyksen mukaisesti useammin silloin, kun se oli merkitty työvuoroluetteloon.

NÄKYKÖ SUUNNITTELU-, ARVIINTI- JA KEHITTÄMISTEHTÄVIIN SEKÄ SUUNNITELMAN LAATIMISEEN TARKOITETTU AIKA PÄIVÄKOTISI TYÖVUOROLUETTELOSTA?

KUVIO 6. Sak-työaika käytettiin sopimusmääräyksen mukaisesti, kun se oli merkittynä työvuoroluetteloon

Työaikajohtaminen on osa pedagogiikan johtamista. Varhaiskasvatuksen opettajan työaika pitää sijoittaa siten, että hänen pedagoginen asiantuntijuutensa tulee parhaalla mahdollisella tavalla hyödynnetyksi.

Työaikalain ja virka- ja työehtosopimusten mukaan työnantajan on laadittava työvuoroluettelo, josta ilmenevät säännöllisen työajan alkamis- ja päättymisajan kohdat. Työaikajohtaminen ja työvuoroluettelon laadinta ovat työnjohtotehtäviä, jonka vuoksi työvuoroluettelon laadinta kuuluu päiväkodin johtajalle tai lähiesimiehelle.

Samalla kun suunnitellaan päiväkodin toimintaa, on tärkeää luoda suuntaviivat lapsiryhmän ulkopuoliselle työskentelylle koko lukuvuoden/toimintavuoden ajaksi. Päiväkodin johtajan ja lähiesimiehen on mahdollista huomioida oman yksikkönsä työaikasuunnittelussa opettajien erilaiset työskentelytavat, lapsiryhmästä aiheutuvat työaikatarpeet sekä päiväkodin työtilaresurssit.

Vastaajista 65 % kertoi, että päiväkodin johtajat ja lähiesimiehet laativat yksikkönsä työvuoroluettelot. Osa (16 %) kertoi käytännöstä, jossa lapsiryhmän työtiimi luonnosteli työvuoroluettelon ja päiväkodin johtajan tehtävänä oli sen vahvistaminen.

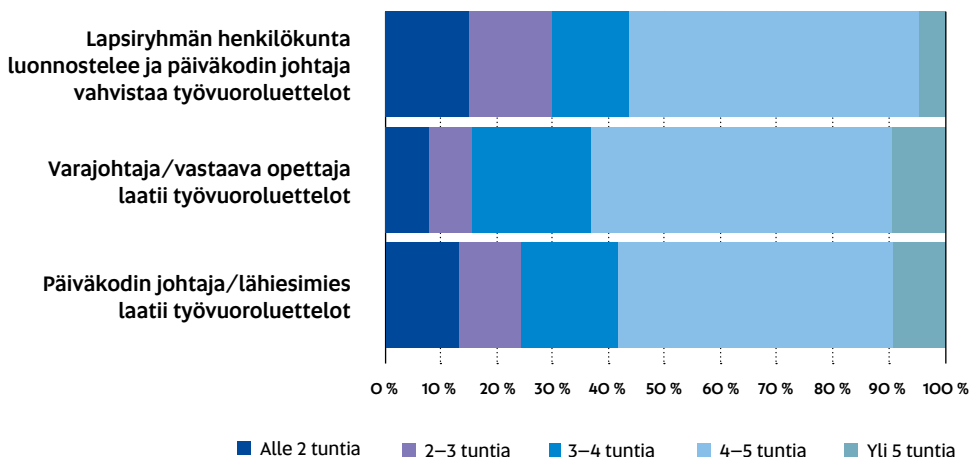
Yllättävän moni (20 %) kertoi, että työvuoroluettelon laatiminen oli annettu jollekin työntekijälle, jolla ei kuitenkaan ollut virallista työnjohtoasemaa muuhun henkilöstöön nähden.

Päiväkodin johtajan ja lähiesimiehen pedagoginen työaikajohtaminen näkyi kyselyn tuloksissa. Kuntien varhaiskasvatuksen opettajat käyttivät tarkasteluviikon aikana enemmän sak-työaikaa niissä tapauksissa, joissa päiväkodin johtaja tai lähiesimies olivat vastuussa työvuoroluettelojen laadinnasta (Kuvio 7).

Kun sak-työaika merkittiin etukäteen työvuoroluetteloon jollekin tietyille viikonpäiville tai viikon jokaiselle työpäivälle, työaikaa koskevaa erityismääräystä noudatettiin oikein.

TYÖVUOROLUETTELOON LAATIJAN VAIKUTUS SAK-TYÖAJAN MÄÄRÄÄN KUNNALLISISSA PÄIVÄKODEISSA

KUVIO 7. Esimiehet varasivat työvuoroluetteloön sak-työaikaa sopimusmääräyksen mukaisesti kulloinkin riittävästi.

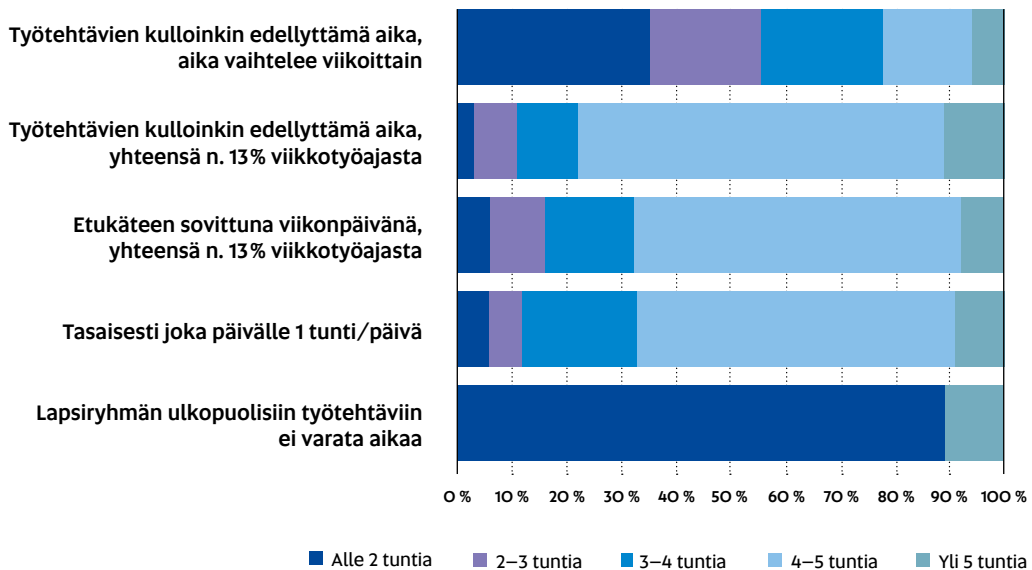
Silloin kun varhaiskasvatuksen opettaja tekee yhteistyötä tai suunnittelutehtäviä lapsiryhmän ulkopuolella, hän ei voi samanaikaisesti olla vastuussa lapsiryhmästä. Tästä syystä voi olla tarkoituksenmukaisinta sijoittaa sak-tehtävät ja yhteistyöpalaverit ennen lapsiryhmässä tehtävää työaika tai sen jälkeen. Työaika pitää varata riittävästi, eikä sak-työajan pilkkominen pieniin osiin ole tarkoituksenmukaista.

Useimmilla kunnan varhaiskasvatuksen opettajilla sak-työaika oli merkitty työvuoroluetteloon etukäteen sovitun viikonpäivään, toiseksi yleisin tapa oli jakaa sak-työaika tasaisesti yksi tunti jokaiselle päivälle. Yksityisissä EK-päiväkodeissa yleisin tapa oli merkitä sak-työaika työvuoroluetteloon etukäteen sovituksi päiväksi. Avainta-päiväkodissa yleisintä oli varata tasaisesti tunti jokaiselle päivälle.

Jos sak-työaikaan käytettävä aika vaihteli viikoittain, opettajat käyttivät siihen viikkotyöajastaan usein alle 13 %.

Silloin, kun sak-työaika merkittiin etukäteen työvuoroluetteloon joillekin tietyille viikonpäiville tai viikon jokaiselle työpäivälle, työaika koskevaa erityismääräystä noudatettiin oikein. 90 %:lla vastanneista oli mahdollisuus käyttää 13 % viikkotyöajastaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistehtäviin sekä varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmien laatimiseen (Kuvio 8).

SAK-TYÖAJAN MÄÄRÄ JA SIOITTUMINEN TYÖVIIKON AIKANA KUNNALLISISSA PÄIVÄKODEISSA

KUVIO 8. Sak-työaika käytettiin sopimuksen mukaisesti kulloinkin riittävä määrä, kun se oli säännöllisesti merkitty tietyille päiville.

5

Asianmukaiset työtilat ja -välineet

KYSELYYN VASTANNEET kunnan varhaiskasvatuksen opettajat käyttivät sak-työajastaan noin 3,25 tuntia työpaikalla ja noin tunnin työpaikan ulkopuolella. Yksityisissä EK-päiväkodeissa työpaikalla käytettiin sak-aikaa noin 3 tuntia ja työpaikan ulkopuolella noin 50 minuuttia. Avainta-päiväkodeissa sak-työaika jakautui siten, että sitä oli työpaikalla noin 2 tuntia ja sen ulkopuolella noin 1 tunti 10 minuuttia. Sak-työajan kokonaismäärässä sekä sen käytössä työpaikalla tai työpaikan ulkopuolella oli nähtävissä eroja eri työnantajien välillä. Joissakin kunnissa oli eroja myös päiväkotien käytäntöjen välillä.

Työaikaa koskevan erityismääräyksen mukaan osa työajasta voidaan käyttää esimiehen tarkempien ohjeiden mukaan työpaikan ulkopuolella. Lasten esiopetus- ja varhaiskasvatussuunnitelmat on kuitenkin yleensä laadittava työpaikalla, jotta salassapitomääräyksiä voidaan noudattaa. Tästä syystä jokaisessa päiväkodissa pitäisi olla riittävästi rauhallisia työtiloja ja sopivia työvälineitä tällaista työtä varten.

Kun työnantaja järjestää työtilat, on syytä arvioida muun muassa

- tietokoneiden riittävyys
- työtilan häiriöttömyys ja rauhallisuus sekä valaistus ja ilmanvaihto
- työpöydän ja -tuolin säädettävyyden
- suunnittelumateriaalien säilytystilojen riittävyys
- päiväkodin kaikkien opettajien mahdollisuus tehdä kirjallisia töitä tehtävään varattuna aikana ja mahdollisesti samaan aikaan.

Opettajan itsenäisesti hoitamia suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistehtäviä on voitava tehdä myös kotona. Näin on järkevää toimia etenkin silloin, jos päiväkodin työtilat ovat riittämättömät.

Kyselyn avovastauksista kävi kuitenkin ilmi, että monesta päiväkodista puuttuvat asianmukaiset työtilat ja -välineet. Tämä tuli ilmi sekä kunnista että yksityisistä päiväkodeista saaduista vastauksista. Vain 2 % vastanneista antoi kiitosta käytössä oleville työtiloille ja -välineille. Moni harmitteli myös sitä, että koko työaika oli määrätty tehtäväksi työpaikalla, vaikka päiväkodissa ei ollut rauhallisia työtiloja sak-tehtävien tekemistä varten.

Usein ne opettajat, joiden oli mahdollista käyttää sak-työaikaa sekä työpaikalla että kotona, käyttivät tarkasteluviikon aikana enemmän sak-työaikaa kuin opettajat, jotka tekivät koko työaikansa työpaikalla.

6

Varhaiskasvatuksen opettajan pitää olla perillä omasta pedagogisesta kokonaisvastuustaan

VARHAISKASVATUKSEN OPETTAJALLA on varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan kokonaisvastuu lapsiryhmän toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä.

Opettaja vastaa myös lasten varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmien laatimisesta ja niiden toteutuksen arvioinnista sekä lasten tuen tarpeen, riittävyyden ja tarkoituksenmukaisuuden arvioinnista. Suunnitelmat on arvioitava ja tarkistettava vuosittain.

Lasten varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmien laadinta ja tarkastaminen ajoittuu usein toimintavuoden alkuun ja loppuun. Uusia suunnitelmia laaditaan ja olemassa olevia tarkistetaan kuitenkin myös toimintavuoden kuluessa. Helmikuun 2019 tarkasteluviikon aikana kunnan varhaiskasvatuksen opettajat käyttivät sak-työajastaan noin tunnin suunnitelmien laatimiseen ja arviointiin. Yksityisissä päiväkodeissa aikaa käytettiin noin 40 minuuttia.

Varhaiskasvatuksen opettajista 73 % piti uusia sak-työaika määräyksiä hyvänä uudistuksena. Kunnan päiväkodeissa työskentelevistä opettajista 60 % ilmoitti, että heillä oli tarkasteluviikon aikana riittävästi työaikaa sak-tehtäviin sekä muihin lapsiryhmän ulkopuolisiin työtehtäviin. Avainta-päiväkodeissa tyytyväisiä oli yhtä paljon, mutta EK-päiväkodeissa vain 36 %.

Puolet varhaiskasvatuksen opettajista kiitteli avovastauksissa työnantajien selkeitä työaikaohjeita. Opettajat olivat tyytyväisiä siihen, että esimies ymmärtää pedagogisen suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistyön merkityksen varhaiskasvatuksen laadulle. Yhtä paljon kuin kiitoksia tuli kritiikkiä siitä, että työnantajan ohjeet eivät ole selkeät tai esimies ei sovelta sopimusmääräystä oikein.

Kyselyn avovastauksista välittyi myös tieto, että varhaiskasvatuksen opettajien oli vaikeaa irrottautua lapsiryhmästä, minkä takia suunnittelutehtäviin ei tahatonut löytyä aikaa. Lapsiryhmästä oli vaikea poistua, koska ryhmät ovat suuria tai heterogeenisiä ja tukea tarvitsevia lapsia on paljon. Sak-työajan järjestäminen oli vaikeaa myös, jos työtiimistä puuttui työntekijä.

Opettajat olivat tyytyväisiä siihen, että esimies ymmärtää pedagogisen suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistyön merkityksen varhaiskasvatuksen laadulle.

Kaikki varhaiskasvatuksen opettajat eivät olleet vielä sisäistäneet nykylaisäädännön tuomia velvoitteita ja opettajan roolia varhaiskasvatuksen pedagogisena asiantuntijana. Jotkut opettajat kertoivat avovastauksissaan, että heidän oli vaikea irrottautua lapsiryhmästä, koska he pitivät läsnäoloa lapsiryhmässä tärkeämpänä kuin pedagogisen toiminnan tavoitteellisuutta tai suunnitelmallisuutta.

Kyselyn taustatietoja

OPETUSALAN AMMATTIJÄRJESTÖ teki vuoden 2019 alussa tutkimuksen Kunnallisen yleisen virka- ja työehtosopimuksen varhaiskasvatuksen opettajia koskevista erityismääräyksistä sekä AVAINTES- ja SOSTES-sopimusten vastaavista määräyksistä.

Kyselyssä selvitettiin päiväkodin johtajan, varhaiskasvatuksen opettajan ja erityisopettajan työaikaa koskevien erityismääräysten toteutumista. Siinä kysyttiin muun muassa, kuinka paljon varhaiskasvatuksen opettajat käyttivät suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistehtäviin varattua aikaa viikon aikana.

Tarkasteluvuokoksi oli valittu viikko 6 (4.–8.2.2019). Kyselyyn tuli vastauksia 723 yhteysopettajalta 161 kunnasta. Mukana oli kaiken kokoisia kuntia.

Yksityisistä EK-päiväkodeista vastauksia tuli 60 jäseneltä. Avaintäpäiväkodeista vastauksia saatiin vain 17. Vastauksia tuli usean eri palvelutuottajan päiväkodeista. Yksityisistä päiväkodeista saatuja vastauksia voidaan vähäisten vastausmäärien vuoksi pitää vain suuntaa antavina.

Selvityksen tulokset on koottu täyttää työaikaa tekevien varhaiskasvatuksen opettajien vastauksista.

Hyödynnä sak-työaikasi!

Varhaiskasvatuksen opettajien työaikaa koskevan uuden erityismääräyksen oikea tulkinta on johtanut toimintatapojen muutokseen etenkin kuntien päiväkodeissa. Useimmat varhaiskasvatuksen opettajat olivat tyytyväisiä uudistettuun sopimusmääräykseen ja saamaansa työaikaresurssiin.

Hyödynnä sak-työaikasi! -opas sisältää parhaat keinot varhaiskasvatuksen opettajien suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistyöajan riittävyyden varmistamiseen sekä selvitykset työaikaa koskevien erityismääräysten toteutumisesta.

Tulokset ovat pääosin kunnissa työskentelevien varhaiskasvatuksen opettajien vastauksista. OAJ julkaisee myöhemmin tuloksia, jotka on koottu päiväkodin johtajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien vastauksista.

Lue myös **Varhaiskasvatuksen työaika -esite** verkosta!

oaj.fi → [Ajankohtaista](#) → [Julkaisut](#) → [Varhaiskasvatuksen työaika](#)

KYSY LISÄÄ

Kristiina Johansson,
työmarkkina-asiamies
kristiina.johansson@oaj.fi

LUE NETISTÄ

www.oaj.fi

SEURAA SOMESSA

Facebook/[oajry](#)
Twitter/[@oajry](#)
Instagram/[@oajry](#)

OPETUSALAN AMMATTIJÄRJESTÖ